

حجاب: آسیب‌شناسی سیاست‌های گذشته، نگاه به آینده

مرکز بررسی‌های استراتژیک نشستی تخصصی را با هدف شناسایی چالش‌های موجود در حوزه حجاب با حضور تعدادی از متخصصان و سیاست‌گذاران و با عنوان «حجاب: آسیب‌شناسی سیاست‌های گذشته، نگاهی به آینده» در تیرماه ۱۳۹۳ برگزار نموده است که گزارش آن در ادامه می‌آید.

مرکز بررسی‌های استراتژیک نشستی تخصصی را با هدف شناسایی چالش‌های موجود در این حوزه، با حضور تعدادی از متخصصان و سیاست‌گذاران و با عنوان «حجاب: آسیب‌شناسی سیاست‌های گذشته، نگاهی به آینده» برگزار نموده است. نتیجه دو پژوهش مشابه انجام‌شده به‌وسیله مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۳ در ابتدای این نشست ارائه شده و در ادامه متخصصان درباره داده‌های این پژوهش و مسائل مختلف مربوط به مقوله حجاب اظهارنظر کرده‌اند.

پژوهش‌هایی در طول چند دهه گذشته نیز درباره نگرش‌های مربوط به حجاب انجام شده‌اند. تحقیقی درباره ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در سال ۱۳۵۳ به‌وسیله علی اسدی انجام شده است که یکی از مقولات سنجش شده در آن درباره ترجیح داشتن همسر باحجاب یا بی‌حجاب بوده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد در سال ۱۳۵۳ سه‌چهارم جمعیت (۷۵ درصد) ترجیح می‌دادند همسر «باحجاب» داشته باشند و ۷ درصد نیز تمایل به داشتن زن «بی‌حجاب» داشته‌اند. اهمیت این داده از آن جهت است که نشان می‌دهد ارزش‌ها و نگرش‌های وارد شده به ساختار اجتماعی و فرهنگی بعد از انقلاب چگونه بوده است. حاکمیت سیاسی انقلابی و مبتنی بر اجرای قوانین اسلامی در حوزه حجاب در شرایطی آغاز شده است که حداقل ۲۵ درصد جمعیت تمایل آشکاری به داشتن همسر باحجاب نداشته‌اند. با توجه به تغییرات فرهنگی به‌صورت کند و زمانمند، در آغاز انقلاب این میزان به‌سرعت الگوی اسلامی پوشش را نپذیرفته‌اند. به این ترتیب تحولات صورت گرفته را نباید با این فرض که حاکمیت انقلابی-اسلامی با پذیرش ۱۰۰ درصدی الگوی پوشش اسلامی شروع شده و به وضع جاری رسیده است تحلیل کرد.

مقایسه نتایج نظرسنجی ایسپا در سال ۱۳۹۳ با نتایج نظرسنجی سال ۱۳۸۵ نشان می‌دهد میزان تمایل مردم تهران به الگوهای مطلوب رسمی، از ۵۴.۴ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۳۵.۱ درصد در سال ۱۳۹۳ تقلیل یافته است.

نمودار شماره ۱: تمایل مردم تهران به الگوهای مختلف حجاب

نمایش الگوی مطلوبیت‌ها روی نقشه شهر تهران نشان می‌دهد پوشش مطلوب رسمی، طرفداران بیشتری در جنوب شهر تهران دارد، در حالی که الگوهای رسمی در مناطق ۱، ۲ و ۳ تهران کمترین مطلوبیت را دارند.

در سال ۱۳۸۵ فقط ۱.۹ درصد از مردم معتقد بودند چادر رایج است و در سال ۱۳۹۳ این رقم به ۱.۱ درصد کاهش یافته است. میزان باور به رواج الگوی پوشش تصویر شماره ۲ از ۶ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۵.۴ درصد در سال ۱۳۹۳ تقلیل پیدا کرده است. باور به رواج الگوی پوشش تصویر شماره ۳ از ۱۱.۸ درصد به ۱۶.۶ درصد افزایش یافته و باور

به رواج تصویر شماره ۴ از ۲۱ درصد به ۳۳.۶ درصد رسیده است. تصویر شماره ۵ از نظر ۱۷.۶ درصد پاسخ‌گویان سال ۱۳۸۵ الگوی رایج بوده و در سال ۱۳۹۳ از نظر ۲۲.۳ درصد الگوی رایج پوشش است. تصویر شماره ۶ هم که شلوار کوتاه و مانتو آستین کوتاه است با کاهش جدی از ۴۰.۸ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۱۶.۱ درصد در سال ۱۳۹۳ رسیده است. به این ترتیب به باور پاسخ‌گویان رایج‌ترین الگوهای پوشش تصاویر ۳ تا ۵ هستند و الگوی شماره ۴ (شال، مانتو کوتاه و شلوار باند) از نظر پاسخ‌گویان بیشترین رواج را دارد.

نمودار شماره ۲: پوشش رایج در جامعه

شورای فرهنگ عمومی نیز پژوهش‌های متعدد پیمایشی برای ارزیابی وضعیت حجاب در جامعه انجام داده است. این پژوهش‌ها در ۱۳ موج در سالیان گذشته انجام شده‌اند و نشان می‌دهند که رعایت حدود شرعی پوشش تا سال ۱۳۹۲ نسبت به سال ۱۳۸۶ که اولین سنجش انجام شده است، ۱۰ درصد افت کرده است و ۱۰ درصد هم از میزان چادری‌ها کاسته شده است.

شبهات‌هایی میان نتایج پژوهش‌های صورت گرفته به وسیله مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران و شورای فرهنگ عمومی وجود دارد؛ از جمله اینکه هر دو پژوهش نشان می‌دهند کاهش الگوهای رسمی چادر و مانتو-مقنعه رخ داده است. میزان کاهش نیز بین ۱۰ تا ۲۰ درصد است.